

BIBΛIOΚΡΙΤΙΚΗ

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ: Η ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΓΕΝΙΚΗ: ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑΣ

Νίκος Δεμερτζής: *Κουλτούρα, νεωτερικότητα, πολιτική κουλτούρα*, εκδ. «Παπαζήση», Αθήνα 1989

Τίποτα δεν είναι το να θρεις. Το δύσκολο έγκειται στο να προσθέσεις στον εαυτό σου το ανευρεθέν.

Paul Valéry: Monsieur Teste.

Σε μια εποχή που θαυκαλίζεται με το να τονώνει το μισερεμένο ιδεώδες του ευρωκεντρισμού, που αρνείται με διοικητικές ευλογίες την ελληνικότητα των προθέσεών της, κάθε νεωτερικότητα υπάρχει ως το ανεκπλήρωτο συλλογικό της ασυνείδητο. Οι ιδέες, απολιθωμένα αναμαστήματα κακώς αντιγραμμένα, μοιάζουν με τον μικρό καθρέφτη στα χέρια του μαθητή που αντανακλά τον ήλιο στα μάτια του δασκάλου του. Πώς αλλιώς να παρομοιαστεί η μονομανία των βορειοευρωπαίων; Κι όλα αυτά, σε μια ιστορική συγκυρία που έχει θάψει (κι έχει κλάψει) προ πολλού την ολιστική θεώρηση των πραγμάτων.

Οι κοινωνικές επιστήμες ανθίστανται. Προσέχουν πολύ τις λέξεις τους και τις μετρούν. Η μη λειτουργικότητα των κάθε λογής -ισμών, τις έκανε πιο σεμνές όταν επιχειρούν να υποκαταστήσουν το υποκείμενο. Ωστόσο ο «εκσυγχρονισμός» φαίνεται ακόμα να εισάγεται, ενώ κατά βάση εξήχθη και επανεισήχθη (όπως οι σαρδέλες).

Ο Νίκος Δεμερτζής στην παρούσα εργασία του, η οποία αποτελεί και τον κύριο κορμό της διατριβής του, εξετάζει τις έννοιες: κουλτούρα και πολιτική κουλτούρα θίγοντας έμμεσα και το πρόβλημα της νεωτερικότητας. Έχει βασιστεί σε μιαν ευρεία ελληνόφωνη και ξενόφωνη βιβλιογραφία. Η ελληνική πολιτική κουλτούρα θα τον απασχολήσει σε μελλοντικό πόνημα. Ίσως εκεί, ο ελληνοκεντρισμός να είναι εμφανέστερος. Ο Λόγος είναι ελληνικής καταγωγής.

Η παρούσα εργασία περιλαμβάνει πέντε κεφάλαια. Στο πρώτο, αναλύεται η έννοια της κουλτούρας. Στο δεύτερο, η κουλτούρα ως Πράξη, η χρηστική αξία της θεώρησής της, η οριοθέτηση των συστατικών της παραγόντων, η επιστημολογική της υπό-

σταση και ο οικουμενικός της χαρακτήρας. Στο τρίτο, ο συγγραφέας ασχολείται με την κουλτούρα και την σχέση της με την ιστορία και την ιδεολογία. Στο τέταρτο, αναφέρεται στη χρήση των αναλυτικών μοντέλλων και επιχειρεί ν' αναλύσει την «μεθοδολογική δεξιότητα της θέσης για την κουλτούρα ως πράξη». Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο, θίγονται οι παλαιότερες και νεώτερες θεωρήσεις για την πολιτική κουλτούρα.

Η εργασία του διακρίνεται για την αρετή της προσέγγισης αν και παρουσιάζεται μάλλον με μορφή αποσπασματική, γεγονός που της προσδίδει άλλη μια αρετή: την μερικότητα της ανάλυσης. «Η θεωρία μετατρέπεται σε πράξη, διότι δεν υπάρχει ορθό· υπάρχει ανακεφαλαίωση της πρακτικής όπως διδάσκει ο μαρξισμός» έγραφε ο Max Adler (*Marx als Denker*, σελ. 74). Πρόκειται λοιπόν για μια πρόταση για διάλογο όπως τονίζει ο ίδιος ο συγγραφέας στον πρόλόγο του. Ως τέτοια πρόταση αποφεύγει και τα στεγανά με τον τρόπο που ο Έρικσον τόνησε: (στο έργο του *Sociology and the Historical Perspective*). «Πρέπει να προσέξουμε διότι δεν υπάρχουν πια σύνορα ανάμεσα στην κοινωνιολογία και την ιστορία, οι τάξεις των ιστορικών πυκνώνουν από κοινωνιολόγους και τ' αντίστροφο». Γράφει και ο συγγραφέας με τη σειρά του: «Εάν λοιπόν αληθεύει η πρόταση ότι ο άνθρωπος δεν νοείται εκτός ιστορίας, άλλο τόσο ισχύει το γεγονός ότι αυτός δεν είναι δυνατόν να βοηθηί έξω από τη σφαίρα της κουλτούρας» (σελ. 125).

Η διεπιστημονική συνεργασία βοηθά και την κοινωνιολογία και τις επιστήμες με τις οποίες συγγενεύει, βοηθά και τους ερευνητές-επιστήμονες. Ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος στο *Αφιέρωμα στον Κωνσταντίνο Τσάτσο* έγραφε ότι η κοινωνιολογία τον βοήθησε να διαπιστώσει ότι στην ιστορία δρα και η αναγκαιότητα και η ελευθερία. Ο Giddens στο έργο του *The Constitution of Society* το 1985, πολύ πρόσφατα, επικροτεί τους ιστορικούς που υποβοηθούνται από τις μεθόδους της κοινωνιολογίας αλλά δικαιολογεί και όσους αντιδρούν στην χωρίς όρους εισαγωγή των μεθόδων της στην ιστορική πραγματεία.

Η κοινωνιολογική σκέψη έχει αρχίσει να επαναπροσδιορίζεται παρότι ο νεοφιλελευθερισμός και ο μεταμαρξισμός τραβούν το σκοινί. Όσοι δε οραματίστηκαν το τέλος των -ισμών βρίσκονται αντιμέτωποι με τον μεταμοντερνισμό και τις διαμάχες του με την νεωτερικότητα. Η συνείδηση των ατόμων εντοπίζεται από τον Foucault στις θέσεις που κατέχουν στον «αντινεωτερικό κείμενο Λόγο» (σελ. 20). Κάθε αντιπρόταση υπάγεται στους νόμους της γραφής, θεωρούν μερικοί επιστήμονες και ο Νίκος Δεμερτζής επίσης. Αλλά πώς να μιλήσουμε για νόμους γραφής όταν με την *διαφορά* η μονοσημία της διαφοράς διαρρηγνύεται; Το ερώτημα είναι αν ο μεταμοντέρνος κοινωνικός λόγος θα συμβάλει στην απελευθέρωση την γλωσσική άρα και την νοητική ή αν θα συντελέσει στην δημιουργία μιας ιντελιγκέντσιας από κοινωνιολογικοφανείς διανοούμενους ξεκομμένους απ' το κοινωνικοπολιτικό γίγνεσθαι το ονοματισμένο και το υπό της άρχουσας τάξης ευλογηθέν. Η μεταμοντέρνα υπόθεση θα θέσει σε κίνηση το ναρκωμένο κοινωνικό σώμα ή θα το παραπλανήσει, όπως συνέβη μέχρι τώρα, στον ναρκοθετημένο βιομηχανικό ορθολογισμό;

«Ο πόνος των πραγμάτων και του ανθρώπου» έχει θέση στην πολυλογία της εναλλακτικής κενολογίας κάθε σχολής και κάθε απόχρωσης ή θα δράσει αποκλειστικώς στα συνέδρια και στις νοητικές ηδονές;

«Όχι ο άνθρωπος, ποτέ μόνο αυτός· αλλά οι οργανωμένες ομάδες» έγραφε το 1920 ο Febvre στο έργο: *La Terre et l' Evolution Humaine*. Εμείς, οι απλοί θεατές, που

λόγος δεν τους πέφτει, θα περιμένουμε. Ασκηθήκαμε στην κατάσταση της αναμονής. Ίσως οι διαμάχες κάπου να καταλήξουν και να υπολογίσουν επιτέλους εκτός των άλλων και τον άνθρωπο-υποκείμενο.

Δήμητρα Παυλάκου